

עירי בלא ולד וראיתי להר' ה"י בס' פתח עינים הקשה על הר"ם ז"ל ועל הרב עובדיה מברטנורה שמנו את זרובבל ונחמיה נ' חכליא לשנים והנה הרב מברטנורה לא נחית תמן למנין ולא בא להודיענו אלא שנחמיה וחביריו היה בזמן חגי זכריה ומלאכי ובוודאי דהיינו זרובבל היינו נחמיה וזה ברור אלא שבדברי הרמב"ם צריך לגרוס נחמיה נ' חכליא זרובבל ומרדכי בלשן להקדים זרובבל לומרדכי בלשן ולהסיר וי"ו דזרובבל ולגרוס בלא וי"ו ונחמיה זרובבל אחד הוא והן אמת שיש נחמיה אחד בקרא בעזרא קפי' ב' כתוב אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה ולפי דברי הש"ס צ"ל דג"כ ישוע היה שמו והיינו זרובבל ישוע נחמיה והכל אחד או שנ' נחמיה אחד היה וגם בנחמיה קפי' ח' כתוב וישוע ובני וגו' ושם כתוב נחמיה הוא התרשתא ובקפי' י' כתוב ועל החתומי' נחמיה התרשתא נ' חכליא ובקפי' ג' נזכר נחמיה נ' עזבוק שר חצי פלך וגו' הרי לך דיש נחמיה אחד אלא דבן חכליא לא מצינו אבל הר"ם והרב מברטנורה לא הזכירו אלא נחמיה נ' חכליא שהוא מאי דאמרינן הכא שהוא (זרובבל):

זה מצינו לפרושי דרב שמואל בר יתודה לא היתה אמו מישראל ואפ"ה פסיל לחליצה מדכתיב בישראל יתירא אבל אחר שאמר רבא ולענין חליצה עד שיהיה אביו ואמו מישראל זהפי' הוא דלא סגי באמו מישראל אלא בעינן אביו מישראל אפ"ה שאין אמו מישראל ומהבקיאות שהביא ר"י מפרק נערה הוכרח לומר דבלאו בישראל פסול ג"כ לחליצת גרים א"כ ברייתא דבישראל ולא בב"ד של גרים אתי למעוטי אפי' אמו מישראל א"כ מוכרח לומר דרב שמואל בר יתודה הוא אמו מישראל דאי לאו אמו מישראל הוה לא היה להביא מברייתא דבישראל שבלאו הכי פסול אלא מדהביא ברייתא דבישראל מוכרח לומר דאיהו הוה אמו מישראל ומשום הכי אייתי ראיה מברייתא דבישראל ונמצאו דברי התוס' אשר שם דברים אחדים:

(דף ל"ח ע"א ומה שמו נחמיה נ' חכליא אב"י יש לדקדק למה נקרא נ' חכליא והלא לפי דברי הש"ס נ' יכניא הוא ולמה נקרא חכליא ואפשר לומר נ' לאיש שהיה חייב כליה כמו שכתב בירמיה קפי' כ"ב כתבו את האיש הזה עירי גבר וגו' דתרגו'

סליק פרק אד"מ

פרק היו בודקין

עד רובו של חדש דעבידי אינשי דטעו בעיבורא דירחא אבל מרובו של חדש ואילך אפי' שאם א' אומר בט"ז וא' אומר בי"ז עדותן בטלה משום דברובא ידע וקשה לפי זה דהא דנקיט מתני' בב' וזה אומר בג' וכו' לישמועין רבותא זה אומר בט"ז וזה אומר בי"ז עדותן בטלה וי"ל דכולה בדידה דאפי' בפחות מרובו של חדש דעבידי אינשי דטעי בעיבורא דירחא אבל ב' ימים לא טעו. אך יש לדקדק למה נקט התנא א' אומר בב' וא' אומר בג' ולא נקט א' אומר בא' וא' אומר בב'. ותו קשה במאי דתנן א' אומר בג' וא' אומר בה' עדותן בטלה ליתני א' אומר בב' וא' אומר בד' עדותן בטלה וכה"ג איכא לאקשווי' גבי שעות. וי"ל

דף מ' ע"א מתני' אחד בדיקות וא' חקירות בזמן שמכחישין זה את זה וכו' מ"מ יראה שאם היתה ההכחשה שלא מתוך אותה העדות אלא מתוך עדות אחרת ואח"כ באו כת אחרת בתוך כדי דיבור של זו ואמרו ברומח הרגו כדברי הרא"ש ז"ל שכתב ג"כ שאין זו הכחשה שאין שייך הכחשה אלא בחקירות והואיל דכיון דהכחשה זו אינה מן הענין ומ"מ בירושלמי שם נחלקו בו רב ור' יוחנן ושניהם מודו בדיני נפשות דליכא עדות בכך שבדיני ממונות רב פסיל ור' יוחנן מכשיר והדבר צריך עיון.

שם אחד אומר בב' בתדש וא' אומר בג' עדותן קיימת וכו'. בגמ' מפרשין דדוקא

דברובו לא טעי וממילא נשמע דאחד אומר ב"י ואחד אומר ב"י עדותן בטלה מטעם דאחר עבור רוב החודש לא טעו אינשי והיינו דקאמר דבשני ימים לא טעו דהיינו יום אחד מחודש זה ויום א' מחודש שעבר דהא ודאי ליטא דכיון דחודש שעבר מכי עבר רובו ידע א"כ בשני ימים ליכא למתלי בטעותא ועדותן בטלה כנ"ל פרו' דברי רבינו ומאי דקאמר בש"ס לעולם אימא לך ברובא נמי לא ידע וכו' דחיה בעלמ' היא ועיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה ומ"ש נראה נכון):

שם ל"ו מזכין ול"ה מחייבין זכאי וכו'. נ"ב פשטן של דברים שהוצרך התנא לומר ולשנות זה בל"ו מזכין וכו' אע"ג דכבר שנאו לעיל ב"ב מזכין וי"א מחייבין משום דבעי למתני' ל"ו מחייבין ול"ה מזכין דנין את אלו כנגד אלו עד שיראו א' מן המחייבין דברי המזכין. ואפשר שהוצרך התנא לחזור ולשנותו כדי דלא נימא דהיכא דל"ו מחייבין ול"ה מזכין דיהרג הנידון אע"ג דליכא הטיה על פי ב' מאחר דבב"ד דג' נתקיים הכתוב לא תהיה אחרי רבים וכו' שלא הטו לרעה עפ"י א':

מתני' רש"י ז"ל בכמה בחדש בעשרים או בעשרים וחמשה ע"כ. הא דלא נקט לישנא דבחדש כלישנא דמתני' משום דעד עבורו של חדש אפי' באם יאמר הא' בב' והא' יאמר בג' עדותן קיימת דטעות' הוא בעיבורא דירחא כדאמרי' בגמ' ולכן נקט בכ' או בכ"א משום דאפי' אם יאמר הא' בכ' והא' יאמר בכ"א עדותן בטלה. אבל אינו נכון דשבע חקירות אלו בעינן שיהיה עדות שאתה יכול להזימה. ולכן נ"ל לומר דלזה נקט בכ' או בכ"ה כדי שיהיה עדות שאתה יכול להזימה שאם יאמרו בכ' בחדש יוכלו להזימם עמנו הייתם במקום פ' אבל אם היו אומרים בב' או בג' בחדש עד רובו של חדש הוה עדות שאי אתה יכול להזימם שאם יאמרו המזימים עמנו הייתם במקום פ' אינה הזמה דאפשר דטעו בעבורא דירחא או העדים או המזימים. ויש מפרשים הא דנקט רש"י בכמה בחדש בכ' לאפוקי שלא נפרש לישנא דבכמה בחדש באיזה שבוע של חדש היה א' או ב' או ג' או ד' מחמת הקושיא

דגבי שעות מיכרח התנא לומר כה"ג מפני סברת ר' יהודה שהרי לפי סברת ר' יהודה א' אומר בג' וא' אומר בה' עדותן קיימת וה"ה א' אומר בב' וא' אומר בד' אלא ששנה התנא המחלוקת בא' אומר בג' וא' אומר בה' משום דבעי למיתני א' אומר בה' וא' אומר בז' עדותן בטלה שבה' החמה במזרח וזו' החמה במערב ואי היי תני א' אומר בב' וא' אומר בד' עדותן בטלה ר' יהודה אומר עדותן קיימת לא הוי מצי למיתני א' אומר בד' וא' אומר בשש עדותן בטלה דזה אפי' לר' יהודה עדותן קיימת דבשש ג"כ עדיין החמה עומד במזרח ולשיטת א' אומר בב' וא' אומר בד' עדותן בטלה ר' יהודה אומר עדותן קיימת א' אומר בה' וא' אומר בז' עדותן בטלה אין זה נכון שהרי לא הוזכרו עד עתה עדיין השעות של ה' אבל השתא דקתני א' אומר בג' וא' אומר בה' עדותן קיימת לר' יהודה אתי שפיר דבשעה ה' דסליק מיניה התנא קתני א' אומר בה' וא' אומר בז' עדותן בטלה ואגב דבעי למיתני בשעות א' אומר בג' וא' אומר בה' תנא נמי בחדש אחד אומר בג' וא' אומר בה' ואגב דתני בחדש א' אומר בג' וא' אומר בה' תנא נמי א' אומר בב' וא' אומר בג' דהשתא מאי דקתני א' אומר בג' וכו' היינו שעה ג' דסליק מיניה ולפי זה הוי רישא אגב סיפא ובכמה דוכתי דתלמוד' איכא רישא אגב סיפא וכדאמרינן בפרק כל התדיר דלאביי תנא רישא אגב סיפ' וכדאמרי' בפ' האשה שהלך בעלה למ"ה אמתני' דתני אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעלך ונתיבמה ואח"כ אמרו לה חילוף הדברים תצא והולד ראשון ואחרון ממזר דמשום דבעי למיתני בסיפא והאחרון אינו ממזר תנא נמי ברישא והאחרון ממזר:

(אב"י) מ"ש ויש לומר דכולה בדידה וכו' נ"ל פרוש דבריו דלקמן בש"ס אסיק בשיפורא חדא טעי בתרתי לא טעי וכפי זה עתה שאין מקדשין ע"פ הראיה ואין תוקעין אי לאו טעמא דברובה ידע הוה אמינא דאפי' בתרי יומי טעי מאחר שאין שופר ואמטו להכי כדתני א' אומר בב' ואחד אומר בחמשה עדותן בטלה ממילא שמעי' דבתרי יומי לא טעו מכיון

בקביע' וכשאני לעצמי כונת רש"י ז"ל ברורה ונכונה בטעמא והוא דרש"י קא קשיא ליה דאדנשאל להם באיזה יום בשבוע היה המעשה ומשם נוכל לברר אם מכוונים ליום אחד ומשם נדע שאחד מהם טעה בעיבורה דירחא ועדותיהו קיימת דלא מכחשי אהדדיה א"כ נדקדק עליהם ונשאל מהם באיזה יום היה ר"ח וכשמתכוני' ליום אחד בקיבועא דירחא תרוייהו מכחישים ההדדיה ואין עדותן קיימת ואם אין מכוונים ליום אחד נמצא אחד ידע בקיבועא דירחא ואחד לא ידע ועדותן קיימת ומודיעינן להוא שפיר דטעות היה ביניהם בעיבורא דירחא וכולם מכוני' שפיר ליום אחד דהא כי מכווני' שפיר תרוייהו ביום השבוע מוכח שפיר דהאחד ידע בקבו' והאחד טעה ועדותיהו קיימת והוי' שפיר עדות שאתה יכול להזימה ולא דייקנין במה שאחד אמר בב' והאחד אמר בג' וא"כ כי דייקנין בהו אימתי הוה קבועה דירחא ונתברר לנו להדי' דזה ידע והאחר טעה א"כ שפיר מצינן דכוותא לכוין דבריהם דשניהם מעידים על יום אחד ואין כאן הכחשה ועדותן קיימת ושפיר הויה עדות שאתה יכול להזימה ומ"ה הצריך רש"י לשאול מהם באיזה יום מהשבוע הוה המעשה ויותר היה נראה לדקדק עליהם באיזה יום היה קביעות החודש דעלה עסקינן מלשאל להם באיזה יום בשבוע ודומה לזה כתבו התוס' שם בפסחים עלה דאמרינן התם א' אומר בב' וא' אומר בג' שהקשו בשם ריב"א ז"ל דאמאי לא דייקנין בהני סהדי אי ידעי בקבוע' דירחא יע"ש. לכן הוצרך רש"י ז"ל להודיענו שיש טעם אחר שמחמתו מוכרחים אנו לשאול מהם באיזה יום בשבוע היה המעשה והוא דכשאומרים ביום כך בשבוע כששואלים אותו באיזה יום והוא אומר יום פלוני נזכרי' עידי הזמה להזימ' שבהזכרם יום השבוע נותנים לב להזימן לא כן בימות החודש אינם נותנים לב וא"כ אף דהיה הדבר יכול להתברר מידיעת קביעות דירחא הוצרכו לשאלת באיזה יום בשבוע כנ"ל דעת רש"י):

שם רש"י מכירים אתם אותו את ההרוג שמא גוי היה. וזו אינה מן החקירות

שמקשה רש"י ז"ל אח"כ דמאחר דשיילינן להו בכמה בחדש מה צורך עוד לשואלם באיזה יום. ואינו נכון בעיני חדא דלשון דבכמה בחדש אינה צודק הפי' של שבועות. ועוד איך יתורץ בזה הקושיא מה שלא נקט רש"י בלשונו בב' או בג' כלשון המשנה שנקט בב' בחדש וכו' :

שם רש"י באיזה יום של שבת אעפ"י שאמרו בכך לחדש שואלין אותם באיזה יום וכו'. והקשה רש"י ז"ל דאפילו יעלו על לבן החשבון של חדש אפי' הכי אצטריך ג"כ החקירה באיזה יום לפי שבכמה בחדש לא יוכלו להזימם אם יאמרו העדים בג' או בה' בחדש היה המעשה ויאמרו המזימים עמנו הייתם במקום פ' דיכולים לומר טעינא בעיבורא דירחא להכי צריך חקירה אאיזה יום כדי שיבואו לידי הזמה. ובמ"ש לעיל נחא דכיון דבכמה בחדש לא מיקרי בכלל ז' חקירות אלא כשהעידו שהיה המעשה ברובו של חדש הוצרך רש"י ז"ל לומר דאצטריך באיזה יום להיכא דהמזימין לא יעלה על לבן חשבון של חדש דאי מעלין על לבן חשבון של חדש ליכא למימר דטעו בעיבורא דירחא כיון דהיה אחר רובו של חדש. ומיהו אין נח לי דעדיין קשה נימא דאצטריך באיזה יום להיכא דיאמרו העדים שהמעשה היה קודם רובו של חדש. ויש ליישב דמילתא פסיקתא הוא דקתני דשואלין להם באיזה יום בין אם יאמרו שהיה קודם רובו של חדש ובין שיאמרו שהיה אחר רובו של חדש. ויש מי שמתרצין לקושיית רש"י ז"ל דאי אמרינן דטעו בעיבורא דירחא היינו בכת א' שיש שינוי בעדותן אבל בב' כיתות לא אמרי' דטעו בעיבורא דירחא ואומרים שכך כתבו בתוס' במסכת פסחים ע"ש :

(אב"י בד"ה זה ידע בעבורו וכו' והן הנה היו דברי מוהרש"א ז"ל וחוק' שיש ט"ס בדבריו לא הבינותים דמאי קאמר ז"ל משמע מדבריהם דבכת אחת שהעידו שהיה בשני ליכא נ"מ ובלאו דמכוני' ליום א' אינם יכולים לומר טעינו בעיבורא עכ"ד ובדלא מכוני' דבריהם ליום אחד הוה להו מכחישים זה את זה ואין כאן עדות אי ידעי כולהו

שם רש"י ד"ה נמצאו דבריהם מכוונין ומעתה צריכין לישא וליתן בדבר וכו' קש' לו ז"ל דהיכא קתני נמצאו דבריהם מכוונין פותחין לזכות דאדרבה משום דנמצאו דבריהם מכוונין דין הוא שיהרג שכבר חקרו את העדים והנה אמת נכון הדבר לזה אמר כיון דנמצאו דבריהם מכוונים ואין צריך עוד לחקור עוד את העדים מעתה צריכין לישא וליתן בדבר. ועל צד האחרת יש לי לומר דהתנא בא להשמיענו הא דאיתא בירושלמי וז"ל רב כד הוי חמי סהדי מכוונין הוה חקר וזהו ששונה התנה נמצאו דבריהם מכוונין פותחין לזכות דכיון דבאו דבריהם מכוונין איכא חששא שמא משקרים הם ולכן פותחין לזכות אולי אפשר שיוכל להנצל הנידון:

שם רש"י ד"ה ושאלת לא משמע חקירה אלא עד דכתיב ביה היטב בהדיא וכו'. קצת קשה תיפוק ליה דהיטב בהדי' בלא ושאלת הוי חקירה וכן ה"ל לרש"י לומר ושאלת לא משמע חקירה ותו לא וכמ"ש הסמ"ג דושאלת אינה מן המנין. ואולי דרש"י ז"ל הוקשה לו אי ושאלת לא הוי חקירה אין סדר הכתוב מיושב ודרשת וחקרת ושאלת היטב למה הפסיק במילת' ושאלת בין חקירות וכך ה"ל ושאלת ודרשת וחקרת היטב דהשתא כל הג' חקירות סמיכי להדדי ולזה כתב רש"י ז"ל נהי דושאלת לחודיה לא הוי חקירה אבל בהדי' היטב הוי חקירה מעתה לא יקשה סדר הפסוק שהרי הג' חקירות סמיכי להדדי דושאלת בהדי' הטיב הוי חקירה:

שם רש"י בא"ד מזהירן הכתוב לדרוש את העדים האחרונים היטב. הוצרך הרב ז"ל לומר זה משום דפשטי' דקרא הוי שצריך לחקור את העדים שבאים להעיד את הנידון וא"כ הוא ליכא פירכא שכן אינם צריכין התראה שהרי אם החקירות הם לעדים הבאים לחייב הנידון מאיזה טעם נאמר שלא ליבעי חקירות ויהרג הנידון כיון שהנדון צריך התראה לזה כתב הרב ז"ל לשון מזהירן הכתוב לדרוש היטב את העדים האחרונים המזימים את הראשונים ובעדים הבאים להזים את הראשונים

וכו'. והדין עמו דהא במתני' תני ז' חקירות ואי הני הוי מן החקירות פשו להו חקירות ועוד דחקירות הויין עדות שאתה יכול להזימם ומכירין אתם אותן וכן השאר הויין עדות שאי אתה יכול להזימם. אבל ק' דהא במתני' תני דבבדיקות א' אומר איני יודע עדותן קיימת ואי ס"ד דמכירין אתם אותו הוי בדיקות איך אפשר שאם יאמרו שלא הכירוהו למי הרג או שלא התרו בו או שאינם יודעים במה עבד דעדותן קיימת ויהרג הנידון. וצריך לומר דהא דתני במתני' דבדיקות דאם א' יאמר איני יודע שעדותן קיימת דוקא בבדיקות שאינה בגופה של עדות קאמר כגון במה הרגו בארירין או בסייף כליו שחורים או לבנים אבל בבדיקות שהן בגופה של עדות כגון הנך דתני במתני' ודאי דעדותן בטלה ולא נקרא בדיקות אלא לומר שאינן בחקירות של הזמה. וסעד לזה דבמתני' לא הזכירו אצל בדיקות אלא מכירין אתם אותו התרתם בו את מי עבד ובמה עבד וכו' ואלו בארירין או בסייף או כליו שחורים ולבנים לא קתני לומר דהנך דמו לחקירות דאם אמרו אין אנו יודעים עדותן בטלה ועיין בס' בני שמואל סי' ל' בביאורו לח"מ. ודברי הרמב"ם ז"ל מה' עדות פ"ב צריכין עיון ויתבאר בע"ה לפנינו בס"ד:

שם רש"י ד"ה ובמה עבד למרקוליס וכו'. צריך לדעת למה נקט רש"י ז"ל לישנא דבמה עבד למרקוליס ולא נקט סתם ובמה עבד בשחיטה וכו' לשון הבריתא ומובנה לישנא דבמה עבד שהוא בין לפעור ובין למרקוליס בשחיטה או בהשתחואה כיון דד' עבודות אלו אסורות בכל ע"ז שבעולם כדאיתא בפ' ד' מיתות. ועוד יש לדקדק למה נקט שחיטה והשתחואה ולא נקט קיטור וניסוך והא לא קשיא דזיבוח והשתחואה מפורשות בכתוב ומקטר ומנסך מבלתי לה' לבדו גפיק. ושם הא דנקיט רש"י ז"ל ובמה עבד למרקוליס אורחא דמילתא נקט שאין דרך לעבוד למרקוליס כי אם בזביחה ובהשתחואה ודוחק ולשון הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ע"ז הרי שניסך לפעור וזבח למרקוליס וגם בדבריו יש לדקדק למה נקט לשון נסוך בפעור וזיבוח במרקוליס:

דכולהו בהדי הדדי כתיבנן מהדדי ילפינן אע"ג דאיכא למפרך דע"ז להנך תרתי לא דמיא שכן וכו' משום דבעי למימר דמשום הכי נקט עדים זוממין ועיר הנדחת שכן בסייף דאילו מעדים זוממין לחודיה פירכות רבות יש מה לעדים זוממין שכן בחנק א"נ מה לעדים זוממין שכן במלקות א"נ מה לעדים זוממין שכן לא עשו מעשה והיא קולא להם כדאמרינן שם בפרק אלו נערות ובהכי נמי ניחא מה שהוקשה לרש"י ז"ל דעדים זוממין ג"כ יש מהם בסקילה והוצרך לתרץ מה שתירץ דלא נקט שכן בסייף אלא משום שהיא פירכא הווה לעיר הנדחת ולעדים זוממין דלעדים זוממין לחודיהו איכא כמה פירכי וכדכתיבנא:

שם גמ' עדים זוממין להנך ב' לא דמו שכן צריכין התראה משא"כ בעדים זוממין שאינן צריכין התראה כדאמרינן בכתובות מי איכא מידי וכו'. וא"ת מהאי טעמא לא ליבעי עדים המזימין אותם דרישה וחקירה דמי איכא מידי וכו'. וי"ל דגבי התראה שצריך להתרות בעושי העבירה שייך הך טעמא שזה לא חטא ולא התרה בו שום אדם ורצו להרגו אבל בדרישה וחקירה לא שייך על עושה העבירה רק על העדים והם נחקרו ונדרשו וכוונה עדותם ואעפ"כ שהם רצו להרוג על חקירה ודרישה של שקר ונמצא שלא היתה שם חקירה ואפי' אם לא יחקרו את העדים המעידים עליהם יש לומר עדיין לא נמצא ששקר היתה החקירה עד שיחקרו העדים האחרונים וימצא עדותם מכוונת אבל לענין התראה אחר שנחקרה עדות המזימין אמרינן כיון שרצו להרוג בלא התראה אפי' הם יהרגו בלא התראה וליכא לאקשווי איפכא בעדים זוממין לדרישה וחקירה תיפוק לי מטעמא דמי איכא וכו' דאיכא לתרוצי דאנן אזלינן בתר כוונתם וכוונתם של אלו היה להרוג אותו אפי' בלא דרישה וחקירה ומי יתן והיה בידם וישחטו כשסע הגדי אלא שהב"ד רצה לחקור ולדרוש אותם והוי הדבר תלוי ביד ב"ד ולפיכך לא הוה שמעינן בהו דרישה וחקירה אי לאו דאיכא קרא:

שם גמ' בהיטב היטב ילפינן וכו'. יש מי שהק' ונימא דהיטב היטב אינה מן המנין

משמע קרא להכי פריך שפיר עדים זוממין להנך ב' לא דמי:

ע"ב גמ' ואימא חדא חדא כדכתיבין דא"כ ליכתבינהו רחמנא וכו' כתב רש"י ז"ל וניגמרו כל דיני נפשות מיניה. ותימא דהא איכא למפרך הא לא דמיין אהדדי כדפריך איהו גופיה בתר הכי. ותו קשה דמה לו להכריח ואימא חדא חדא דא"כ ליכתבינהו רחמנא בחדא תיפוק ליה משום דלא דמיין. ונראה לומר דאם הו' חקירות ה' כתובות במקום א' לא הוי קשה והא לא דמיין אהדדי דמשפט א' אקשינהו אהדדי לדיני נפשות כי היכי דאקשינהו לדיני ממונות עם דיני נפשות שצריכין חקיר' מן התורה אבל השת' דפלגינהו רחמנא ש"מ דבעי רחמנא דלא לילפו מהדדי כיון דליכא פירכא והמתרץ לא הבין דמשום דאיכא פירכא היה אומר המקשה ואימא חדא חדא כדכתיבין דא"כ ליכתבינהו רחמנא בחדא אלא היה חושב דאע"ג דליכא פירכא מאחר דחילקן הכתוב אימא חדא חדא כדכתיבין ולזה תי' כיון דכולהו בהדי הדדי כתיבא מהדדי ילפינא ועל זה הקשה לו המקשה והא לא דמיין וכו'. א"נ והוא הנכון דאם היו כתובות במקום א' אע"ג דאיכא פירכא מהדדי ילפינן בהכרח דאי לא תימא הכי אלא דבמקום שהיו כתובות החקירות שם צריכות החקירות ולא במקום שאינן כתובות איך אפשר לומר זה והלא כיון שאין שם חקירות הויה עדות שאי אתה יכול להזימה וכיון דהויה עדות שאי אתה יכול להזימה היאך יהרג הנידון כיון דלא מתקיים ב' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אלא ודאי בהכרח היינו צריכין לומר וליתן את האמו' של זה בזה ובכל חייבי מיתות ג"כ בעינן ז' חקירות אבל השתא דפלגינהו רחמנא ובכל חייבי מיתות לבד מנשרפין וגם בנחנקין כתיבי בהו חקירות איכא לאקשווי והא לא דמיא אהדדי ומנ"ל דבעי ז' חקירות בכל חדא וחדא נימא חדא חדא כדכתיבין דכיון דאיכא חקירות אפי' א' הויה עדות שאתה יכול להזימה ואתו נשרפין בק"ו מנסקלין שהיא ע"ז שיהיה בה ב' חקירות דומיא דע"ז ואתו נחנקין בק"ו דנהרגין שהיא עיר הנדחת שהיא בסייף כיון

מעדים זוממין וכדכתיבין אלא הכוונה לומר דאתו נחנקין מק"ו בסוף דינא והשת' א"ש מ"ש רש"י ז"ל מע"ז ומעדים זוממין הכוונה כמ"ש פי' דאתו מעדים זוממין בלא ק"ו אלא דכי פרכת מה לעדים זוממין שכן בסיף איכא למימר ע"ז יוכיח שהיא בסקילה:

שם גמ' אלא לר' שמעון דאמר שריפה חמורה מאי איכא למימר וכו'. איכא לאתמוהי ונעביד ק"ו ממקומות אחרים ונימא הכי ומה מקום שהחמירה תורה לחייב בלא התראה כגון נשרפין ובעדים זוממין הצריכה תורה דרישה וחקירה מקום שהקילה תורה שלא לחייב בלא התראה כגון נשרפין דעלמא אין דין שתהא צריך דרישה וחקירה כדרך דעבדי' ק"ו ממקומות כמ"ש התוס' בפ"ק דחולין. ונ"ל דכי עבדינן ק"ו ממקומות היינו דוקא כשהקולה והחומרה כתיבא בהדיא בתורה כגון ההוא ק"ו דפ"ק דחולין דמקראי נפקא לן דמטמא אויר וגב אבל הכא החומרא לחייב עדים זוממין בלא התראה לא כתיבא בתורה דאדרבה דיומת המת ככל חייבי מיתות משמע אלא מסברא נפקא לן דלא בעי התראה דמי איכא מידי וכו' כדאיתא בכתובות. וא"ת ונעביד ק"ו בהבלעת פירכא ונימא הכי ומה נשרפין דעדים זוממין החמורין שאינן צריכין התראה צריכין דרישה וחקירה נשרפין דעלמא שאעפ"י שהן בשריפה החמורה הקילה התורה בהם שלא לחייבם בלא התראה אינו דין שיהיה צריכין דרישה וחקירה וכמ"ש התוס' בפרק כיצד הרגל ופרק קמא דקידושין ובפרק כיסוי הדם דהיכא שאינה הפירכא כתובה בתורה עבדינן הבלעת ק"ו והכא ששריפה החמורה אינה כתובה בתורה שהרי רבנן פליגא עליה דר' שמעון ואמרי דסקילה חמורה. וי"ל דהא דעבדינן הבלעת פירכא היינו דוקא בחומרא שאינה אלא סברא בעלמא כגון הא דפרק כיצד הרגל דמה לשן ורגל שכן היזקן מצוי אבל הכא דשריפה שחמורה לר"ש נפקא לן מדניתנוה לבת כהן שזינתה וסקילה לרבנן שכן ניתנה למגדף ולעובד ע"ז הרי היא כחומרא הכתובה בתורה ולא עבדינן הבלעת פירכא. א"נ דכי עבדינן הבלעת פירכא ה"מ אריש דינא כלומר במלמד

זליכא אלא ד' חקירות ב' דעיר הנידחת וחדא דע"ז וחדא דעדים זוממין דכי היכי דאמר רב יהודה דכל ג' לג"ש והיינו ג' קראי דהטיב כדבעינן למימר לקמן. ולאו קושיא היא דבשלמא לרב יהודה דלא מצינן אלא ח' חקירות דרשינן ג' היטב לג"ש ולא לגופייהו אבל הכא אפי' דהו למיניינ' ליכא אלא ז' חקירות מסתב' לומר דהיטב היטב אתי למניינא ולג"ש לקיום הו' א"נ כיון דפשו להו חקירות יותר מג' אין סברא שיהיה די אלא או ג' או שבעה:

שם גמ' ואתו נחנקין בק"ו מנסקלין ומהרגין וכו'. כתב בחידושי הר"ן ז"ל וקשה לי למה לן ק"ו לנחנקין דבעו ז' חקירות ואפילו לר"ש דס"ל חקירה למה לן קרא הא מעדים זוממין ילפי' מג"ש דהיטב היטב דבעו ז' חקירות ובעדים זוממין איכא כולהו ד' מיתות ע"כ. ונ"ל דלר"א לא קשיא מידי דאע"ג דבעדים זוממין איכא נמי נשרפין מ"מ לא הוה אתו מיני' נשרפין דעלמא משום פירכא דמה לעדים זוממין שכן בסיף פי' שלפעמים הם בסיף. ואי הוה קשה קצת לרבנן קשה למה לן ק"ו לנחנקין תיפוק ליה דבעדים זוממין איכא נמי נחנקין דלדידהו ליכא לאקשויהי מה לעדים זוממין שכן בסיף דסיף חמורה מחנק לרבנן. וי"ל דניחא ליה לתלמודא לאתויי מק"ו דנסקלין ונהרגין ולא מעדי' זוממין דבעדי' זוממין שכן לא עשו מעשה א"נ שהן במלקות משא"כ בנסקלין ונהרגין דעלמא. אך קשה מ"ש רש"י ז"ל ואתו נחנקין מנסקלין מע"ז ונהרגין מעדים זוממין שהם בסיף ולמה לא אמר מעיר הנידחת שהם בסיף דבעדים זוממין איכא למפרך שכן לא עשו מעשה ושהם במלקות אלא דס"ל לרש"י ז"ל דכיון דבלאו הכי אתי מק"ו דנסקלין לא איכפת לן אי אתי נהרגין מעיר הנידחת או מעדים זוממין. ובהכי נמי ניחא דלא פרכי' נמי הניחא לרבנן אלא לר"ש דאמר חנק חמור מאי איכא למימר אלא כיון דאתו מק"ו מנסקלין לדברי הכל לא איכפת ליה לאקשויהי הניחא וכו'. ועוד י"ל והוא נכון דכי אמרי' ואתו נחנקין בק"ו וכו' אין הכוונה לומר בתחל' דינא אתי בק"ו דזה אין צורך דנחנקין אתו

רצה רחמנא דנלמוד ממשפט א' שלא נלמוד
דבר אחר:

שם גמ' אלא אמר רב יהודה והנה אמת נכון
הא חד סרי ז' לשבע חקירות וכו'. ליכא
לאקשוני לא ימנע אי ס"ל לרב יהודה ג"ש
דהיטב היטב ד' חקירות אחרות למה לי בחד
סגי ואי לא ס"ל ג"ש אימא חדא חדא כמ"ש
לעיל ותו מדקאמר אלא משמע דעיקר הוא הא
דקאמר לעיל וא"כ ז' חקירות בכולהו מנ"ל
דיש לתרץ דלעולם דס"ל ג"ש דהיטב היטב
ומ"מ בעי ד' תלתא לג"ש וחד לר"ש ולרבנן
מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא דלא
ניחא לי' לרב יהודה לעשות הג"ש מדמשני
אלא מיתורא דהיטב היטב וקאמר ז' לשבע
חקירות תלתא היטב יתירא לג"ש מיתר חד
לר"ש ולרבנן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב
לה קרא וכי קאמר דלתלתא לג"ש היינו הך
תלתא דהיטב היטב. אך קשה דקראי דאמר
נכון איצטריך לבדיקות כדתניא בברייתא דלקמן
נכון שיהיה נכון א' אומר בסיף הרגו וא'
אומר בארירין הרגו א' אומר כליו שחורים
וא' אומר כליו לבנים אין זה נכון. וצריך
לדחוק דאפי' דגופיה דקרא אתי לחקירות
דריש ברייתא בדיקות מדשני קרא בדיבורי':
שם לרבנן מילתא דאתיא בק"ו וכו' עיין
ברש"ל זלה"ה:

שם גמ' אלא לאביי אליבא דרב יהודה דאמר
אדם טועה חצי שעה וכו'. תימא מאי
קשיא דהרי בשעות נמי עבידי אינשי דמטעו
כדתנן במתני' א' אומר בב' וא' אומר בג'
עדותן קיימת ואפ"ה שיילין להו בכמה שעות
כדי שאם יאמרו הראשונים בב' שעות ביום
והאחרונים יאמרו מב' שעות עד ד' שעות
הייתם עמנו במקום פלוני הו' מזוממין ונהרגין
אף כאן אע"ג דאדם טועה בחצי שעה נישיליה
בכמה בשעה כדי שאם יאמרו בכך רגעים
לשעה יוזמו כשיאמרו האחרונים מתחלת שעה
פלוגית עד סופה עמנו היתם במקום פלוני.
וראיתי בתשו' הר"ם אלשקאר סי' ס' ובתשו'
מרלנ"ח סי' קל"ו כתבו בשם הרב מהרר"י
בירב ז"ל דאין לתלות הטעות כב' עדים והם
דברי התוס' בפסחים ובמכילתין שלפנינו ולפי

דהבלעת פירכא היא במלמד כמו ומה שן ורגל
דאעפ"י שהיוקן מצוי עכ"ז פטורין ברשות
הרבים ועכ"ז ברשות הניזק חייבין קרן וכו'
וכן דבפרק כיסוי הדם שהקשו התוס' דעבדינן
הבלעת פירכא ג"כ הוא אמלמד ומה מילה
שאעפ"י שנוהגת בלילות וודאה דוחה שבת אין
ספקה דוחה י"ט אבל הכא דהבלעת פירכא הוא
אסוף דינא כלומר שהן נשרפין אפשר דלא
עבדינן הבלעת פירכא אסוף דינא. א"נ י"ל
דלא עבדינן הבלעת פירכא בחומרא שהיא
מסברא אלא בק"ו שהוא קולא וחומר' ידידיה
היא מן התורה כגון ההיא דשן ורגל שקולא
וחומר' ידידיה כתובה בתורה ולכך עבדינן
הבלעת פירכא אפי' שהיכא שהחומרא היא
מסברא אבל בק"ו שקולא וחומר' ידידיה הו'
מסברא או לא עבדינן הבלע' פירכא היכא
שהחומרא היא מסברא והכא בעדים זוממין
חומרתן שאינן צריכין התראה אינה כתובה
בתורה אלא מסבר' כדכתבינן לעיל ותו איכא
למפרך מאי בעי הניחא וכו' אלא לר"ש מאי
איכא למימר גימא דקרא דמשפט אחד יהיה
לכם השוה אפי' נשרפין דעלמא. וי"ל דאי בעי
רחמנא דנילף דרישה וחקירה מקרא דמשפט א'
ליכתבינהו קרא בחדא וליליפו כולהו מהיקשא
דמשפט א' ומדפלגינהו רחמנא ודאי בעי רחמנא
דלא לילפו ממשפט א' וכ"ת לפי האמת לא
תילוף מהיטב היטב וליכתבינהו רחמנא בחדא
ונילף כולהו ממשפט א' הא לא קשי' דרחמנא
ידע למאי הילכתא פלגינהו כי היכי דאמרינן
גבי אין רבוי אחר ריבוי אלא למעט ואין
מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ודקשו התוס'
ביומא דא"כ לישתוק מריבוי אחר ריבוי ומהיכא
תיתי לרבות ולשתוק ממיעוט אחר מיעוט
ומהיכא תיתי למעטי' ותירצו בשם הרשב"ם
דשמא הוה ממעטינן מכח שום דרשא או מכח
ק"ו או מבנין אב. וכן תירץ הריב"ש ז"ל
בתשובה סי' שע"ה במדה דאין בכלל אלא מה
שבפרט הרי דאעפ"י שאין אנו יודעין שום
ק"ו או בנין אב אמרינן מדכתב רחמנא ריבוי
אחר ריבוי או מיעוט אחר מיעוט או כלל ופרט
ודאי דבא למעוטי שום ק"ו או בנין אב הכי
נמי מדכתב רחמנא היטב היטב ש"מ דלא

סברתם נחא הכא קושית הגמרא כיון דבהזמה קיימינן אך קשה דאי אפשר ליישב סוגיית הגמ' בפ' לפ"ז דהרי מסקינן התם בגמ' דיהבינן טעותיהו לענין הזמה ופי' רש"י ז"ל יהבינן להאי דשתים ושלש טעותיהו וכו' ע"ש דאפי' בשני עדים יהבינן טעותיהו. וי"ל דאין כונת רש"י ז"ל לומר דלשני עדים יהבינן טעותיהו אלא משום דמספק' לן מ' הוא הטועה בכת זו ולהכי יהבינן הטעות מתחלת שעה א' עד סוף שעה ה' דאם העד שאומר בב' שעות הוא הטוע' יהבי' ליה עד סוף ד' ואם הע' שאו' בג' הוא הטוע' יהבי' ליה עד סוף ה' אבל אין כוונתו לומר דהשני עדים טועין. וא"נ דרש"י ז"ל ס"ל דיהבינן לב' עדים טעותיהו וכמו שנראה ברור מדבריו בסוגיא זו. א"נ דאמרי' להו מתחלתה ועד חצי' עמנו הייתם לא מתזמי דאימור שמא בסוף שעה היה והם טעו מסופה לחציה וכמו שהכריח הרלנ"ח בתשובותיו סי' קל"ו ע"ש. והתוס' ס"ל דבשני עדים לא יהבינן טעותיהו ויפרשו מאי דאמרי' התם דיהבינן להו טעותיהו דמספק שמא אותו שאמר בג' שעות יהבינן להו עד סוף ה' והדרן לקושיין לפי דעת רש"י ז"ל דבשני עדים יהבינן טעותיהו מאי מקשינן הכא אלא לאביי מאי איכא למימר. וי"ל דשפיר פרכינן לאביי מאי איכא למימר דכיון דאפשר לטעות בחצי שעה חקירה של בכמה בשעה היכי משכחת לה שיהיה עדות שאתה יכול להזימה שהרי אפי' אם יאמרו העדים שהיה בתחלת שעה ג' ויאמרו המזימין עמנו הייתם מתחלת שעה ג' עד סופה אין כאן הזמה דאפשר דהמעשה היה בסוף שעה ב' ואם יאמרו בסוף שעה ג' אפשר דהמעשה היה בתחלת שעה רביעית ואם יאמרו בחצי שעה ג' אפשר דהיה בתחלת השעה והמזימי' ג"כ טעו שחשבו שהיה חצי שעה ומחצי שעה ג' עד חצי שעה רביעית שעה ג' קרי להו וזה דוחק ולכן נ"ל דכיון דלרבא איכא קושיא אע"ג דלאביי ליכא קושיא לא דקדק התלמוד בדבריו:

אומרים לו באיזה שבוע וכו'. כתב הר"ן ז"ל בחידושו בשם הר"ז ז"ל הלוי דבז' חקירות עבדינן להו כשבאין כל א' וא' מן העדים קודם שיתחילו לדבר אבל מ"מ אם התחילו לדבר עדות לומר בשנה זו או אשתקד אין צריך לפרש באיזה שנה שבשבוע ובאיזה שבוע וכן אם אמר בחדש זה אין צריך לומר באיזה שנה ולא הוצרכו לפרש החקירות אלו אלא בזמן שאומרים שהוא זמן מרובה ע"כ וכן מצאתי כתוב בשם תוס' הרא"ש ז"ל. ויש לדקדק אפי' לר' יוסי דאמר דשואלין באיזה יום באיזה שעה באיזה מקום קשה מי שבא ואמר אמש הרגו שואלין אותו באיזה יום הרג ולמאי הלכתא ואדקשה ליה לרבנן מי שבא ואמר וכו' ליקשו ליה אפי' לדברין מי שבא ואמר אמש וכו'. ושמא דלשון אמש לאו דוקא אלא ר"ל מי שבא ואמר בשבוע זה הרג. א"נ ר' יוסי ס"ל דפחות מג' חקירות אי אפשר דגורת הכתוב היא שהרי בעיר הנדחת ג' חקירות כתיבי ומינה נילף שאר חייבי מיתות בג"ש דהיטב היטב אפי' לר' יוסי כדבעינן למימר קמן וס"ל לר' יוסי דאף על גב דחקירה דאיזה יום אינה צריכה להיכא דאמר אמש הרגו מ"מ גורת הכתוב היא דנישיילא באיזה יום כר' אלעזר ולא הקפידה התורה בחקירה אחת שאינה צריכה כיון דהשתים אחרות הן צריכות אבל לפי סברת רבנן דבעינן ז' יעלה על הדעת דנישיילא ז' חקירות שאינן צריכות ואהדרו ליה רבנן דאין זה דוחק שהרי לדברין אפי' במי שאמר עכשיו הרג דאין צורך לחקירה אפ"ה גורת הכתוב הוא דנישיילא ג' חקירות כדר"ש בן אלעזר ה"נ כדר"ש בן אלעזר. וצריך לחקור לר' יוסי דלא בעי אלא ג' חקירות הם קראי דילפינן מינייהו ז' חקירות מאי דריש בהו ואי לית ליה ג"ש אימא חדא חדא כדכתיבנא וכדאקשינן לעיל. וי"ל דר' יוסי קראי דאמת נכון לא דרשי לחקירות אלא לבדיקות כדתניא לקמן בברייתא פשו להו ז' מוקמינן להו תלתא לג' חקירות וג' היטב לג"ש דבעי ג"ש מופנה כדבר יהודה ולא מדשני פשו להו חד לר"ש הוא לאתויי נשרפין ולרבנן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. וראיתי בס' תוס' יום טוב

שם גמ' תניא אמר להם ר' יוסי לחכמים לדבריהם מי שבאו ואמרו אמש הרגו

זה"ל שכתב דר' יוסי נמי בע"ז חקירות אלא מה שחולק עם רבנן הוא היכא דמתוך עדותן של עדים ניכר באיזה יום ובאיזה שנה וכו' שם פליג ר' יוסי ונכון הוא:

שם גמ' מכירין אתם אותו גוי הרג ישראל הרג התריתם בו וכו' כתב רש"י זה"ל בפ"י המשנה וזה"ל מכירין אתם אותו ההרוג וכו'. ונראה שנשמר רש"י זה"ל שלא נפרש דקאי אהורג כמו שנראה ברור מדברי הרמב"ם זה"ל בפ"ג מהל' סנהדרין והזקק לפרש כן משום דאי קאי אהורג היכי קאמר גוי זרג או ישראל הרג דמשמע דבזה הדבר תלוי והלא אפי' יהיה ישראל אם אינו ראובן אלא שמעון אין ראובן שבאין להעיד עליו חייב מיתה. ועוד אי אהורג קאי לא שייך למימר מכירין אתם אותו כיון שהם באין לחייב את ראובן אבל הרמב"ם זה"ל מפרש מכירין אתם אותו דקאי אהורג משום דקשי' ליה דאי קאי אהורג היה להם לומר הכרתם אותו ועוד דמכירין אתם אותו הוא דומיא דהתריתם אותו ושאר החלוקות וכי היכי דאותם החלוקות קאי להורג אף חלוקות דמכירי' אתם אותו קאי אהורג ועוד כיון דבדיקה זו בדקין אותו בכל המיתות מוכרח לומר דאהורג קאי ובשאר עבירות לעושי העבירה דאי אהורג קאי בשאר חייבי מיתות לא שייך לומר להורג ולדברי הרמב"ם זה"ל צ"ל דמאי דקתני בברייתא גוי הרג או ישראל הרג היא חלוקה אחרת וקאי להורג ואינה פירושו של חלוקת מכירין אתם אותו:

שם גמ' אמר עולא מנין להתראה מן התורה וכו'. אין להקשות דתיפוק ליה מדאצטרי' קרא מיומת המת לומר דבעינן שיתיר עצמו למיתה א"כ ודאי שצריך ג"כ שיתרה בו דאל"כ היאך התיר עצמו למיתה דאנא אמינא דקרא דיומת המת אכתי להתראת אחרים אבל שיתיר עצמו למיתה מנ"ל. א"נ הוה אמינא דבעינן שיתיר עצמו למיתה ע"י עצמו וכגון שאומר אני אהורג את זה אעפ"י שיהרגו אותי אבל שיתרו בו אחרים מנ"ל. אך קשה דתיפוק ליה מדאצטרי' חקירות בעדים זוממין דאי אין אנו צריכין התראה בחיוב מיתות לישתוק מחקירות דעדים זוממין ומק"ו דע"ז ילפינן

להו ומה ע"ז שהיא בסקילה בעינן דרישה וחקירה עדים זוממין שהם בסייף לא כ"ש דהשתא ליכא למיפרך מה לע"ז שכן צריכה התראה וה"נ הוה מצינן למילף דרישה וחקירה לעדים זוממין מעיר הנדחת וליכא למימר דניהי שצריכה התראה עיר הנדחת או ע"ז אבל תרווייהו מנ"ל דמוכרח לומר דבעינן התראה בתרווייהו דאלת"ה אפי' דלא צריך התראה כ"א בחדא מינייהו עוד היום קשה לשתוק מדרישה וחקירה דעדים זוממין והוה אתי מע"ז דליכא התראה או מן עיר הנדחת דליכא התראה. וליכא למימר דאצטרי' חקירות בעדים זוממין למנין החקירות שיהיה ז' דאנא לרב יהודה קא מיבעי לי למה לן י"א חקירות בי' סגי ולישתוק מהיטב דעדים זוממין ותיתי מע"ז ומעיר הנדחת ז' לז' חקירות דל חדא לר' שמעון לאתויי נשרפין ולרבנן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ואפי' לקס"ד לא ליכתוב היטב וליכתוב ודרשו וחקרו. וי"ל דכי פרכינן בעיין הכא מנין להתראה מן התורה הכי קא בעיי' מנין להתראה מן התורה וכי תימא מדאצטרי' דרישה וחקירה בעדים זוממין הא לאו קושיא דאיכא למימר מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב קרא. א"נ אפשר לומר כדכתבו התוס' דהכא בחבר קא מיבעי לן או אם המית תוך כדי דיבור אבל התראה דלעיל היא אותה התראה שצריכה להתרות כדי להבחין בין שוגג למזיד דבלאו הכי מוכרח לומר דבעינן התראה כזאת. אבל דברי התוס' בד"ה כי יזיד איש וכו' אין מתיישבין כן כמ"ש בס"ד ושם אכתוב תירוץ לזה בס"ד. א"נ אפשר דאיכא פירכא אחריתי ואנן לא ידעינן ולכך כתב רחמנא דרישה וחקירה בעדים זוממין:

שם רש"י ד"ה התיר עצמו למיתה שכשהתריתם בו אל תעבור עבירה פלוגית שאתה חייב מיתה פ' הוא אומר ע"מ כן אני עושה וכו'. וקשה למה שנה משנתינו כר' יהודה דאמר בפרק הגשרפין דאינו חייב עד שיודיעוהו באותה מיתה. וי"ל דכוונת רש"י זה"ל לפרש הברייתא אפי' לר' יהודה. והנכון דרש"י זלה"ה הוקשה לו כאן בסוגית הגמ' היכי ילפינן התראה ממקושש כיון דמקושש

לא התרו לו באיזה מיתה ואכתי נימא דסוגיא זו אליבא דרבנן אתיא והל"ל הניחא לרבנן אלא לר' יהודה מאי איכא למימר ובהכרח זה מפרש רש"י ז"ל דהך סוגיא אתי' אפי' לר' יהודה ואפ"ה יליף התראה ממקושש דאע"ג דהתם התרו בו סתם דהתם הוראת שעה היתה כדאמר ר' יהודה בפרק הנשרפין מ"מ מדאמר קרא המוצאים אותו מקושש עצים ש"מ דבעינן שיתרו בו והוא מקושש ואפי' שבמקושש היתה התראת סתם מ"מ ילפינן מיניה דבעלמא בעינן שיתרו בו באיזה מיתה וזה גילה לנו רש"י ז"ל באמרו כשהתרו בו במיתה פ' כלומר דסוגיא זאת אתי' אפי' לר"י דבעי' שיתרה בו באיזה מיתה:

שם רש"י ואם אינו ענין לחייבי כרת דהא דין שמים הוא ולא בעי התראה דקמי שמיא גליא אם שוגג הוא אם מזיד וכו'. זה יתכן לא"נ שכתבו התוס' דבהמית תוך כדי דבור מבעי ליה דאם אינו ענין לכרת דקמי שמיא גליא תנהו ענין למלקות אבל למ"ש תוס' דבחבר קמבעי ליה ואפ"ה צריך התראה דגזרת הכתוב הוא צריך לפרש דה"ק אם אינו ענין לכרת דסברא דאין צריך התראה בעונש שבידי שמים תנהו ענין למלקות:

שם תוס' ד"ה שכן בסיף ותימא דעל כל חייבי מיתות שיעידו שייך לומר נפש בנפש וכו'. נ"ל דלא נעלם זה מעיני רש"י ז"ל וראיתו היא מסופיה דקרא דקאמר עין בעין וכו' זה לא שייך אלא ברצח ודו"ק:

שם תוס' ד"ה מדהוה ליה וכו' אפי' א' הוה כתוב דרוש תדרוש הוה משמע ד' וכו'. כוונת התוס' מבוארת דהא דקאמרינן שם מדהוה למכתב דרוש תדרוש וחקרת כמ"ש רש"י ז"ל לאו דוקא ה"ל ד' א' דדרוש ושנים דתדרוש ד' וחקרת. כדאמרינן במרובה גבי ליכתוב רחמנא המצא תמצא אבל איני יכול להלום אורך לשון התוס' שהיה להם לומר כן בקצור מדהוה ליה למכתב בדרוש תדרוש וחקרת תחקור לאו דוקא דא"כ הו' ד' מדלא כתיב דרוש דרוש או תדרוש תדרוש כדאמרינן במרובה ומה שכתבו אפי' הוה כתוב דרוש תדרוש וחקרת תחקור הוה משמע ד' הו' כולוהו שפת

יתר. ויראה לי שהילוך דברי תוס' כך הוא הם מצאו הגירס' בגמ' מדה"ל למיכתב דרוש תדרוש וחקרת תחקור בואו העטף ובאו להכריח דהך גירסא לאו דוקא דא"כ ה"ל ד' ופשו להו חקירות חזרו להכריח דלאו דוקא ואמרו תדע דלאו דוקא דאפי' הוה כתוב דרוש תדרוש או חקרת או חקרת תחקור ודרשת כמ"ש רש"י ז"ל ה"ל ד' מדה"ל למכתב דרוש דרוש וכו' אלא ודאי דאפי' לפי גירסא זו לאו דוקא ה"נ אפי' לפי גירסא דחקרת תחקור ודרוש תדרוש לאו דוקא. ובב"ק פרק מרובה כתבו התוס' ז"ל וקשה דבפרק היו בודקין קאמר מדמשני קרא בדיבוריה בהיטב משמע דאי הוה כתיב הכי לאו מופנה וכו' וקשה במ"ש הוה מופנה משמע לג"ש ומאי ג"ש שייך כיון דלא הו' מלות שוות דהתם כתיב מלת היטב והכא כתיב מלת וחקרת. ורש"י ז"ל כתב ומופנה לאו דוקא אלא מיותר ודבריו מוכרחין. וראיתי לבעל יבין שמועה בדף מ"ב כת' וז"ל ולע"ד יראה כוונתם מבוארת דהם הקשו דמדברי הגמרא דבפרק היו בודקין נראה דלא הוה ג"ש מופנה מכח היתור אלא מדשני קרא בדיבוריה משמע דאי הוה כתיב הכי פי' דאי הוה סדר הגמ' דדרך הכתוב דכתב הכי ר"ל דכתב במקום מלת וחקרת ולא הוה שינוי לשון תו לא הוה ג"ש מופנה ואמאי הא אכתי מופנה פי' אעפ"י שלא יהיה שינוי לשון מלת היטב היתה מופנה מכח היתור מדהוה מצי למכתב דרוש תדרוש ולישתוק ממלת היטב ודאי במלת היטב לאפנויי אתא וכתב על זה שהוא חריף. ואנ"י אמר אגב חורפיה מחליא ליה דמלבד שהוא דוחק לומר דכוונת התוס' הוא לומר דמלת היטב היתה מופנה מדהוה מצי למיכתב דרוש תדרוש דאין דרך לומר דהוה מיותר אלא במה שהוא מיותר עכשיו אבל במה שהוא מיותר אי הוה כתיב הכי אין דרך זה טעות מפורסם דאפי' נימא דהיטב דכתיב בעיר הנידחת הוא מיותר לגמרי מה בכך הלא בע"ז ועדים זוממין שם מלת היטב אינה מיותרת וכיון דאינה מופנה מב' צדדין למידין ומשיבין וכל קושית הגמ' כאן אינה אלא בשלמא הנך תרתי מופנה אלא עיר

הנדחת מאי איכא למכתב וא"כ מה נועיל כי נפגע במלת היטב המיותרת בעיר הנדחת כיון דבעיזי ובעדים זוממין לא הוה מיותרת. גם מ"ש שכוונת התוס' בתירוצם הוא לומר דבגמ' דידן לא נחית להנא סברא דדרך הכתוב לומר לשון א' ב' פעמים אלא התם נחא ליה למנקט לשון השגור בכמה מקומות אבל לעולם דלאידך היטב הוה מופנה היתור מבואר הביטול שאין כוונת התו' לומר אלא דבגמ' דידן לא נחית לדקדק אי דרוש תדרוש הוה ב' או ג' כיון דבין הכי ובין הכי נפיק דשני קרא בדיבוריה ולעולם דדרוש תדרוש תלתא משמע:

שם תוס' ד"ה מנין להתראה מן התורה וכו'. בחבר קא מבעי לן למ"ד חבר צריך התראה וכו'. קצת קשה לפ"ז המית תוך כדי הדיבור מנ"ל דאימא כולהו קרא להכי הוא דאתא להשמיענו דחבר צריך התראה. ולא"נ שכתבו התוס' נמי קשה חבר דצריך התראה מנ"ל דאימא דכולהו קרא להמית תוך כדי דבור אתא. וי"ל דלפי תרוץ א' שכתבו התוס' דבחבר קא מבעי ליה ס"ל דלהמית תוך כדי דבור לא צריך קרא דסברא הוא ולא"נ שכתבו התוס' הוא אליבא דר' יוסי בר' יהודה דס"ל דחבר אין צריך התראה וזה דוחק. ותו קשה לא"נ שכתבו התוס' דהמית תוך כדי דבור מבעי ליה היכי מוכח לן מקרא. ונ"ל דבין לתירוצא קמא ובין לתירוצא בתרא דהמית תוך כדי דבור מבעי ליה אלא דלתירוצא קמא תרי מגו חדא מבעי ליה מנין דבעינן התראה ושהמית תוך כדי דבור ולתירוצא בתרא חדא קא מבעי ליה מנין שהמית תוך כדי דבור דלהתראה לא צריך קרא דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ובין לתירוצא קמא ובין לתירוצ' בתרא שפיר מוכח לה מקראי אי מקרא דוראה את ערותה וכו' הכי קאמר שבשעה שעוסק בערוה מראין לו טעמו של דבר ואי מקרא דכי יזיד איש שהתרו בו ועדין הוא מזיד וללישנא בתרא דרש"י ז"ל שתמיד הוא בזודנו ואי מקרא דהמוצאים אותו מקושש שהתרו בו ועדין הוא מקושש ואי מקרא דעל דבר אשר ענה בעודו מדברים עמו ענה וכולהו תירוצא אתי אליבא דרבנן ואפי' חבר

(אב"י פירוש דברי התוס' נראים מבוארים דודאי הפרש יש בין הורג שוגג להורג מזיד דשוגג אינו חייב אלא גלות ומוכרחים אנו להתרות בהורג להבחין בין שוגג למזיד דודאי לא מידע ידעינן מה שידומה בדעתו בעת עשותו את העבירה וזיל קרי בי רב ואשר לא צדה והאלוהים אינה לידו וכתוב אשר נרצח את רעהו בבלי דעת באופן דפשוט הוא דעכ"פ צריך התראה לעמוד ע"ד הרוצח מאי סובר בעת שעושה העבירה וזה לא אפשר לעמוד עליו אלא בהתראה וא"כ איך יצדק דברי עולא דבעי מניין להתרא' מן התורה וע"כ בודאי דצריך התראה מן התורה לראות בה דעת העובר כי על כן הוכרחו התוס' ז"ל לאוקמה או בחבר אי צריך התראה דידעינן ביה דידע שפיר ואינו שוגג כי אם מזיד או לשיהיה ההתראה תוך כדי דיבור קא מיבעיא ליה:

ודאי טעמא הוי דאמרינן שכח ומפני כן בעינן התראה תכ"ד ומאחר דהסברא נותנת כן מאי בעי בחבר מנ"ל דבעי התראה והלא סברא היא דאימור שכח או אישתליה דהא סברתו היא דהתראה בעינן תכ"ד וא"כ ניחוש בחבר ג"כ שמא שכח ואיך יעלה על הדעת דחבר יהרג בלי התראה ואיך יתכן דמבעי' ליה לעולא אי חבר צריך התראה ומפשט פשיטא ליה דבעינן שתהיה ההתראה תכ"ד מסברא. דחבר אמאי מבעיא ליה מפני שמסופק אי מהניא לן ידיעתו לדונו כמזיד. א"כ היאך פשיטא דבעינן התראה תכ"ד ולא מהני לן מה שהודיעוהו מקדמי הכי א"כ בחבר מאי מספקא ליה אי בעי התראה ואמטו להכי איצטריך קרא לאשמועינן דחבר צריך התראה. ומדברינו אתה למד למה שכתב הרב ז"ל עוד דלא"נ שכתבו התוס' הוא אליבא דרבי יוסי דס"ל דחבר אינו צריך התראה אין לו מובן דאיך יתכן לומר דבעינן שההתראה תהיה בתכ"ד משום דאימור אישתליה או שכח א"כ דון מינה דחבר צריך התראה בודאי דאימור אישתליה או שכח מדהוא טעמא דבעית התראה תכ"ד דאימור אישתליה או שכח:

ומ"ש עוד רבינו ז"ל ונ"ל דבין לתירוצא קמא בין לתירוצא וכו' תכ"ד מבעיא ליה אלא דלתירוצא קמא תרתי מגו חדא קא מבעיא ליה ולתירוצא בתרא חדא מבעיא ליה מנין שהמית תכ"ד דלהתראה לא צריך קרא דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד וכו' וגם על זה יש להעיר עליו דכיון דמבעיא ליה אי בעינן תוך כדי דיבור או לא גם חבר אי צריך התראה מבעיא. דלפי דעת רבי יוסי דחבר אינו צריך התראה טעמא הוי מטעם דלא ניתנה התראה אלא להבחין וחבר הוי ודאי מזיד ואינו צריך להתראה כלל דקי"ל בגויה דידע ולא צריכי אלא להודיעו שהיא ערוה ולא תלינן ליה דאישתלי ושכח ורבנן סברי דאין חילוק כלל בין חבר לע"ה וחבר צריך התראה בתכ"ד ואיבעית עולא היא על חבר ויליף לו מקרא מינה ילפינן ודאי דההתראה היא תוכ"ד ואי קרא אתי לתכ"ד מינה יליף דחבר צריך התראה

והנה למה שדקדק רבינו ז"ל על דברי התוס' ז"ל דאי קרא לחבר איצטריך א"כ מנ"ל דהתראה צריכה להיות תוך כדי דיבור ולא"נ שכתבו התוס' דחבר בעי התראה אלא דצריכה להיות התראה תכ"ד מנ"ל. נלע"ד דסברי התו' דכי אמרינן דקרא לחבר שצריך התרא' איצטריך ואפי' דשפיר ידעי' ביה דידע ובקי בחדרי תורה ואפ"ה לרבנן דקי"ל כוותיהו לא מחלקינן כלל בין חבר לע"ה דלרבי יוסי חילוק יש דבחבר צריך להודיעו שהיא ערוה כמ"ש הריטב"א בחי' מכות פ"ק יע"ש מינה גמרינן דבעינן התראה תכ"ד דהרי בחבר טעמא מאי דבעינן התראה אף דידעינן ביה שפיר דגמר ובקי בהלכות ודאי טעמא הוי דאמרינן אישתליה ושכח ולא אמרינן דבחבר שהודיעו לו שהיא ערוה יהיה די אלא צריך להתרות בו במתרה לע"ה בלי מגרע' כלל מדלא חילקו רבנן בהכין מפני דאמרינן אישתלי ושכח ומפני כן חבר בעי התראה אף דקי"ל בגויה דידע א"כ מינה גמרי' דבעינן ההתראה תכ"ד מטעם דחיישינן דילמא אישתלי ושכח ולא"נ דקרא להתראה תוך כדי דיבור הוא דאתא מינה שמעינן דגם חבר בעי התראה בתכ"ד מדלא מחלקינן בין חבר לע"ה מטעם דחיישינן לשוכח ואמטו להכין בעינן תכ"ד ומינה גמרינן דחבר צריך התראה באופן דאי קרא לחבר אתא מינה נגמר התראה תכ"ד בעינן ואי קרא לתכ"ד אתא מינה גמרינן דחבר צריך התראה ומחדא נלמד חברתא לדעת רבנן ולפי דרכנו ודאי דלרבי יוסי דס"ל דחבר אינו צריך התראה מפני דס"ל דלא חיישינן לשוכח דגם לא שייך לפי דעתו שתהא ההתראה תכ"ד לע"ה אלא כל שהתרו בו קודם מעשה די דאין חילוק בין חבר לע"ה אלא שזה יודע וזה אינו יודע ומאחר שהודיעוהו לא מצרכינן שתהיה ההתראה תכ"ד:

ולתרוץ הרב ז"ל קשיא לן דאיך יתכן לומר דשתהיה ההתראה תוך כדי דיבור סברא היא ולא בעי קרא וחבר מבעי ליה דמנ"ל דצריך התראה ולפי דעתי הם תרתי דסתרן אהדי דודאי כשהסברא נותנת דלהמית צריך שתהיה ההתראה תוך כדי דיבור והא

מלה מיותרת אלא שסמכו זה לזה כמ"ש
התוס' בפ' א"נ:

שם גמ' וליכתוב רחמנא בנסקלין וליתו הנך
וליגמרו מיניה וכו' תמיה לי טובא
דרוצח וחייבי מלקות צריכי דאי לא הוי כתיב
בחייבי מלקות לא הוו אתא מק"ו בנסקלין
דאדרבה מג"ש דרשע רשע הוו ילפינן מעדים
זוממין דלא בעי התראה דכל היכא דאיכא
למילף מק"ו ומג"ש מג"ש ילפינן ולא מק"ו
להכי אתי קרא לומר דלא נילף בג"ש מעדים
זוממין אלא שצריכין התראה וקרא דכי יזיד
דרוצח אע"ג דלגופיה לא איצטריך דילפינן ליה
מן נסקלין אם אינו ענין לשאר מחייבי סייף
תנהו ענין לעיר הנדחת דלא מצי יליף לה
מסקילה דאיכא למיפרך מה להנך שכן ממונן
פלט. ותו קשה התראה בנחנקין מנין נימא דהו
ג' כתובים הבאים כא' דלכ"ע אין מלמדין.
וכבר כתבו בזה כל בעלי הכללים והוא מפורש
בתלמוד בכמה מקומות דאע"ג דהני ב' כתובים
לא צריכי אחד לחברי' אלא דהאחד צריך
לחבריה אע"ג שהאחד אין צריך לחברי' ה"ל
ב' כתובים הבאים כא' ואין מלמדין. ואולי לא
אמרינן ב' כתובים הבאים כא' דאין מלמדין
לעלמא אלא היכי דאנו באים לתלמוד מהם בבנין
אב אבל בק"ו ילפינן. וצריך לעיין בתלמוד
היכא דאמרינן שני כתובים הבאים כאחד אין
מלמדין אם הוא דוקא בבנין אב או אפי' בק"ו
ואפשר לומר עוד דלא אמרינן ב' כתובים וכו'
אין מלמדין אלא כשהשני כתובים באו בהם
מלה מיותרת להשמיענו אותו דבר אבל היכא
דאתו ממשעות לא מקרי שני כתובים הבאים
כאחד ומלמדין:

שם גמ' אלא באשה חבירה דקי"ל דמיקטלה
לר' יוסי בר' יהודה היכי משכחת לה
וכו'. איכא לאקשו'י דהא משכחת לה בדהתרו
בה. וי"ל דכוונת הקושיא היא כך כיון דלעדים
יש להם מקום פטור לומר לאסרה על בעלה
באנו לא תמצא בעולם אשת חבירה דמיקטילה
שלעולם יכוונו העדים דבריהם לומר סתומים
כדי שאם יוזמו לא יהרגו. אבל ראיתי לתוס'
בפ"ק בסוגיית מוציא ש"ר ד"ה עידי האב
נהרגים ומשלמים ממון וכו' דהכא מיירי כגון

לבהדין מתנח לן שפיר דברי הר"ם ז"ל שכתב
דת"ח צריך התראה דלא ניתנה התראה אלא
להבחין וכו' ואף שהוא ת"ח חשבינן ליה לשוגג
דלא כר"י וטעמא דאמרינן ביה אישתלי או
שכח והיינו פרוש ה"ה שכתב אם המעשה
נעשה בשלמות וכו' ומה שכתב דליכא למימר
וכו' דסברא הוא וכו' כדי שנדע וכו' אם היא
ערוה אחר נשיקת הרצפה הא לא מבעיא לן
דלכ"ע בעינן שידע שהיא ערוה):

דף מ"א ע"א גמ' וצריכא דאי כתב רחמנא
אחותו וכו'. וקשה
ליכתוב רחמנא בחדא ונילפו כולהו חייבי מיתות
מיניה שצריכים התראה ממשפט א'. וליכא
למימר דמדפליגיהו רחמנא לגבי דרישה וחקירה
ולא כתביניהו בחדא וליתו הנך מיניה ממשפט
א' גלי רחמנא דלא בעי דליגמרו דיני נפשות
מהדי ממשפט א' דאיכא למימר דדוקא התם
דפליגיהו לא ילפינן אבל גבי התראה דלא
פליגיהו ילפינן. וי"ל דמצינן למימר מה ראית
למילף זה משאר חייבי מיתות דבעי התראה
ולא ילפינן מעדים זוממין דלא בעי התראה
והנכון דמשפט א' לא אתי לאקושי אלא דוקא
בהנהגת הדיינים במה שנוגע להם כגון דרישה
וחקירה אבל בדבר דלא שייכי לדיינים כגון
התראה לא הוה ילפינן ממשפט אחד:

שם גמ' ותרתי בנסקלין ל"ל לר"ש וכו'
לרבנן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכו'.
תמיה לי בשלמא להר"ן ז"ל שכתב במס' נדרים
בפ"ק דף ג' ע"א בד"ה לינדור נדר וכו'
דמילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קראי
גיחא אלא לר' שמשון ז"ל שכתב בספר כריתות
דלא אמרינן מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב
לה קרא אלא בק"ו והקיש שאין שום מלה
מיותרת אבל בג"ש שהיא מיותרת הוי כקרא
כ"ש הכא שכתוב בפ"י בתורה דאין לומר טרח
וכתב לה קרא. ואולי דוקא בג"ש המלה
מיותרת אבל הכא הוי משמעות ואין שום מלה
מיותרת. שאף להר"ן ז"ל צריך לומר כך ולא
פליגי הר"ן ז"ל עם ספר כריתות דלא כתב
הר"ן ז"ל דמילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה
קראי אלא בג"ש דנשך ומרבית דאין שם שום